

حکم‌روایی و همبستگی اجتماعی

تأملی درباره ایران و چالش‌های آن در آستانه قرن پانزدهم خورشیدی

سید جواد میری

بیتا هدایتی

نقد فرهنگ

۱۳۹۸

• سرشناسه: میری، سیدجواد، ۱۳۵۰ -
• عنوان و نام پدیدآور: حکمروایی و همبستگی اجتماعی: تأملی درباره ایران و چالش‌های آن در آستانه قرن
پانزدهم خورشیدی / سیدجواد میری، بیتا هدایتی.

• مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۳۹۸.

• مشخصات ظاهری: ۱۷۳ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

• شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۱۴-۵

• محبت نهرست نویسی: فیبا

• موضوع: همبستگی - ایران؛ همبستگی - ایران - جنبه‌های سیاسی؛ تحولات اجتماعی - ایران -

تاریخ - قرن ۱۴

• شابک: ۱۳۴۹ -

• رده‌بندی کنگره: HM۷

• رده‌بندی دیرین: ۳ / ۱۴۰

• شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۲۷۶۷۴۸ / ۳۸۹۳

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعادت مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳
تلفن: ۷۶۲۷۶۷۴۸ | مراکز پخش: ۰۹۹-۰۶۴۶۰۰۷۰، ۰۶۴۹۶۰۰۰۰، ۰۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: حکمروایی و همبستگی اجتماعی: تأملی درباره ایران و چالش‌های آن در
آستانه قرن پانزدهم خورشیدی

• نویسنده: سیدجواد میری، بیتا هدایتی

• نوبت چاپ: چاپ اول

• سال انتشار: ۱۳۹۸

• تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

• قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست

۷	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: حکم‌روایی، همبستگی اجتماعی و صلح پایدار.....
۱۲	از صلح تا همبستگی اجتماعی.....
۲۹	فصل دوم: رقابت.....
۵۵	فصل سوم: قدرت.....
۵۵	مفهوم قدرت در دنیای امر.....
۶۲	سایر مفاهیم قدرت.....
۷۵	فصل چهارم: عدالت، مشارکت و مشورت در حکم‌روایی.....
۱۱۱	فصل پنجم: هویت.....
۱۲۹	فصل ششم: رویکردها و روش‌های تغییر و تحول در حکم‌روایی.....
۱۴۷	فصل هفتم: حکم‌روایی در ایران.....
۱۶۹	فهرست منابع.....

پیشگفتار

در این گفتگو و تدوین کتاب «هویت و صلح» نظر ما به ابعاد متفاوتی از مفهوم صلح جلب شده است. صلح ایجابی که معنایی فراتر از عدم جنگ دارد و عبارت است از ظهور رابطه‌هایی چون هماهنگی، همکاری و انسجام و ایجاد شرایطی در جامعه برای خودشناسی افراد و امکان مشارکت ایشان در حیات اجتماعی. این مفهوم برای ترویج صلح، با مفهوم همبستگی اجتماعی پیدا می‌کند. از سوی دیگر، موضوع همبستگی اجتماعی در جامعه ایرانی - که دارای تنوع فرهنگی، قومی، زبانی و مذهبی است - اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد و از آنجا که امروزه، همبستگی اجتماعی در جوامع به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار در توسعه در نظر گرفته می‌شود، ضرورت پرداختن به این موضوع در ذهن ما پررنگ‌تر شد.

در مطالعات اولیه در زمینه همبستگی اجتماعی، به این نتیجه رسیدیم که علاوه بر ویژگی‌های افراد از جمله هویتی که برای خود قائل می‌شوند، یکی از عوامل تاثیرگذار در ایجاد همبستگی اجتماعی، ساختارهای اجتماعی در جامعه است که - به شکلی نظام‌مند - یا در هماهنگی با همبستگی اجتماعی عمل می‌کند یا مانع بزرگی بر سر راه آن ایجاد می‌نمایند. بررسی‌های اولیه در مورد نظام‌های حکم‌روایی موجود در دنیای امروز، نشان داد که اکثر این نظام‌ها به گونه‌ای بنا نشده‌اند که بتوانند هماهنگی با همبستگی اجتماعی عمل کنند و یکی از علل مهم این ناهماهنگی، هنجارهایی است که اساس حکم‌روایی را

تشکیل می‌دهد. به نظر می‌رسد دستیابی به گونه‌ای از حکم‌روایی که بتواند در راستای ایجاد همبستگی اجتماعی در جوامع حرکت کند، مستلزم زیرسؤال بردن برخی هنجارها و پیش‌فرض‌ها است که اساس حکم‌روایی را در دنیای امروز تشکیل می‌دهند و هیچ‌گونه تغییر در ظاهر و شکل حکم‌روایی، بدون تغییر در این پیش‌فرض‌های اساسی، گام موثری در این راستا محسوب نمی‌شود.

تأمل در این زمینه، سوالات جدیدی در ذهن ما ایجاد کرد و ما را بر آن داشت تا در موضوع حکم‌روایی و همبستگی اجتماعی بیندیشیم و این مفهوم را بیشتر واکاوی کنیم.

گف‌گود نیز، موضوع، هشت جلسه به طول انجامید و حاصل آن، کتابی شد که تلاش می‌کند به این سؤال پاسخ دهد که حکم‌روایی در قالب چه چارچوب مفهومی قرار می‌گیرد و به تحقق همبستگی اجتماعی در جامعه، یاری برساند؟

رویکرد ما در این کتاب، انتقادی است. مقصود از روایت انتقادی این است که ما از چشم‌اندازی به‌پدیده‌های مورد مطالعه نظر افکنندیم و روایتی را به خوانندگان ارائه داده‌ایم که مبتنی بر نوعی بینش انتقادی بوده و تعهدی به قدرت نداشته است. ما در این کتاب روایتی را براساس رهایی‌بخشی و تناورده کردن حیات اجتماعی بر ساخته‌ایم.

این کتاب در هفت فصل تنظیم شده است:

فصل اول - با عنوان حکم‌روایی، همبستگی اجتماعی و صلح پایدار - به بررسی مفهوم حکم‌روایی، همبستگی اجتماعی و ارتباط میان همبستگی اجتماعی و صلح پایدار در جوامع می‌پردازد.

فصل دوم، بر مفهوم رقابت، به عنوان یکی از هنجارهای حکم‌روایی در دنیای امروز، تمرکز دارد و رقابت را در نظام‌های سیاسی، اقتصادی، آموزشی و حقوقی مورد بررسی قرار داده و تأثیر آن را بر جامعه، مورد واکاوی قرار می‌دهد؛ سپس به این سؤال پاسخ می‌دهد که آیا رقابت، تنها عامل انگیزش در وجود انسان است؟ رابطه میان رقابت و مالکیت از موضوعات دیگری است که در

این فصل به آن پرداخته می‌شود.

فصل سوم به مفهوم قدرت، به عنوان یکی از مفاهیم بنیادین در حکم‌روایی می‌پردازد. در این فصل، مفهوم قدرت در دنیای امروز و همچنین سایر مفاهیم قدرت در ادبیات علمی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس ارتباط بین مفاهیم مختلف قدرت بیان می‌شود. از موضوعات دیگر مورد بحث در این فصل، ارتباط بین قدرت، اقتدار، مشروعیت و حکم‌روایی است.

در منوع فصل چهارم، عدالت، مشارکت و مشورت در حکم‌روایی است. در این فصل، مشارکت عموم مردم در حکم‌روایی و به کارگیری مشورت به جای مذاکره، به عنوان برخی از ضروریات دستیابی به عدالت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. همچنین مفهوم «مشارکت در حکم‌روایی» که خواهان همبستگی اجتماعی است و چالش نظام حکم‌روایی در راه مشارکت مردمی» از موضوعات دیگری است که در این فصل به آن پرداخته شده است. در قسمت دیگری از این فصل، به شیوه‌های گفتگوی رایج که بیشتر تقابل‌گرایانه است و شیوه‌های جدیدی از گفتگو با رویکردی مبتنی بر همکاری که در ادبیات علمی مطرح شده‌اند، پرداخته شده است. همچنین نمونه‌های عملی از شیوه‌های گفتگو در حکم‌روایی که مبتنی بر مشورت است، بیان گردیده است.

فصل پنجم به هویت به عنوان یکی از مفاهیم اساسی در چارچوب مفهومی حکم‌روایی می‌پردازد. در این فصل به مفهوم هویت در نظام حکم‌روایی، هویت‌های تفرقه‌انداز و هویت‌های هماهنگ با همبستگی اجتماعی اشاره می‌شود. سپس اهمیت هویت در نظام حکم‌روایی و نقشی که می‌تواند در ایجاد همبستگی اجتماعی داشته باشد، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فصل ششم به رویکردها و روش‌های تغییر و تحول در نظام حکم‌روایی اختصاص یافته است. در این فصل، روش‌ها و رویکردهای رایج جهت اصلاحات اجتماعی و نتایج آن مورد بررسی قرار گرفته است. سپس تغییر رویکردها و روش‌های رایج در تحولات اجتماعی مورد تاکید قرار گرفته و رویکرد جدیدی برای تحولات اجتماعی که مبتنی بر نرم‌ها و هنجارهای جدید است،

پیشنهاد شده. در این فصل، نمونه‌هایی عملی از الگوهای جدید تعامل اجتماعی، بر اساس نرم‌ها و هنجارهای جدید مطرح شده و همچنین بر ضرورت داشتن یک چارچوب مفهومی برای ساخت نظام‌های نوین حکم‌روایی تاکید گردیده است. سپس رویکردها و روش‌های ساخت نظام‌های حکم‌روایی جدید، مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

فصل هفتم با عنوان «حکم‌روایی در ایران» به بررسی این موضوع می‌پردازد که آیا حکم‌روایی هماهنگ با همبستگی اجتماعی، در ایران یک آرمان است یا واقعیتی است. در این فصل، به شواهدی اشاره می‌شود که بارقه‌هایی از حکم‌روایی سازنده را نشان می‌دهند که با همبستگی اجتماعی هماهنگ بوده و در قالب چارچوب مفهومی مورد بحث در این کتاب، به صورتی پراکنده در حال شکل‌گیری در ایران است. همچنین در این فصل، چالش‌هایی که شکل‌های جدید حکم‌روایی با آن مواجه هستند و مسیر طولانی‌ای که برای دستیابی به شرایطی پایدارتر باید طی نمایند مورد بررسی قرار گرفته است.

***

چارچوب مفهومی ارائه شده در این کتاب باز به تعطاف پذیر بوده و ضروری است توسط سایر اندیشمندان و کسانی که در دیدگاه عمل در این حوزه تلاش می‌کنند و تجربه می‌اندوزند، مورد نقد و بررسی قرار گیرد. در سایه بررسی‌های نظری و عملی، عناصر این چارچوب مفهومی، تغییر دهند و تحلیل تقویت شود یا موارد دیگری به آن اضافه شود.

امید است این مجموعه بتواند، به گفتمان حکم‌روایی همبستگی اجتماعی در کشورمان، تحرک جدیدی بخشیده و به تلاش‌های جمعی مان در این حوزه یاری برساند.

سید جواد میری

بیبا هادیتی

اسفند ۱۳۹۷